

TEREZIJINO SHVAĆANJE I ŽIVLJENJE REDOVNIČKOG ŽIVOTA

Mr. Zdenko KRIŽIĆ

Kada se 1535, u dobi od 20 godina, nakon duže unutrašnje borbe Terezija odlučila za redovnički poziv, njezino viđenje redovničkog života vrlo je oskudno. Pa i sam izbor odredili su neki niži motivi: u Karmelu se nalazi njezina velika prijateljica (Ž 3,2); kod augustinki ne želi jer je tamo pretjerana stega (Ž 3,2); napokon, na odluku je više utjecao strah od pakla negoli ljubav prema Bogu (Ž 3,6; 4,1).

Godinu dana kasnije Terezija prima habit, a 1537. polaže prve zavjete. Prezadovoljna je. „U onaj čas osjetih toliko zadovoljstvo što sam prigrlila redovnički stalež te ga ne izgubih nikada do danas” (Ž 4,2).*

Doživljava poziv kao veliku milost (P 8,2; Ž 5,1), sve teškoće prihvaća hrabro (Ž 4,2), dok se teško ne razboli (Ž 4,5). Bolest je iscrpi do kraja. Ostaje nepokretna više od osam mjeseci¹, a poluparalizirana oko tri godine (Ž 6,2). Podnijela je to herojski, da bi se, zatim, ponovno vratila u samostan.

NEGATIVNO ISKUSTVO REDOVNIČKOG ŽIVLJENJA – OBRAĆENJE I ZAUZETOST

Nakon povratka u samostan Utjelovljenja, u kojem je živjelo oko 180 redovnica, Terezija se uključuje u osrednjost redovničkog života koji tamo nalazi. Zapo-

* U navođenju djela sv. Terezije služio sam se prijevodima RUDOLFA KOŽLJANA za *Put k savršenosti*, KS, Zagreb 1982, i FRANA BINIČKOG za ostala djela u izdanju „Istine”, Zagreb 1933.

Citate iz Pisama prevodio sam iz kritičkog izdanja TOMAS ALVAREZ, *Cartas*, Izd. Monte Carmelo, Burgos, 1979.

Bibliografiju vezanu uz ovu temu ne navodim jer je nema. Spomenut ću samo jedan članak od GIOVANNE DELLA CROCE, *Insegnamenti teresiani sulla vita religiosa*, a cura di ERMANNANO ANCILLI, Pontificio Istituto di spiritualità del Teresianum, Roma 1981, str. 361–396. I sama se autorica u uvodu članka čudi da se ovoj temi sve do sada izravnije nije prišlo.

1 Njezino zdravlje će ostati definitivno obilježeno događajima ovog perioda. Nositi će cijelog života krhko tijelo što će biti pravi kontrast sa snagom duha koji je imala. Bolesti s kojima se najviše mučila jesu bolesti srca, glave i želuca.

činje sklapati jača prijateljstva s osobama izvana, koja će podosta isprazniti njezin unutrašnji život (Ž 7,1).

U samostanu nitko u tome ne vidi veće opasnosti, jer tako, uostalom, čine i druge, a ni sami ispovjednici ne pridaju ovome neku veću pozornost.

Iako se sa sigurnošću može tvrditi da ta njezina prijateljstva nisu bila neka „sumnjiva prijateljstva“, budući da se tu radilo i o duhovnim stvarima unapređenja molitve, apostolata..., ipak ona nisu pridonosila nekoj jačoj izgradnji i rastu.

I Terezija će sama primijetiti da je ta prijateljstva ne ostavljaju slobodnom. Na neki način su u konkurenciji njezinu prijateljstvu s Bogom. Čak će, dok jednom bude razgovarala s nekom od tih osoba, biti dirnuta i upozorena dvama događajima koji će je malo uznemiriti: ukazanje Krista stroga lica (Ž 7,6), te viđenje odvratne žabe (Ž 7,7). Međutim, ova dva upozorenja ona će uspjeti neutralizirati: „Zloduh me uvjeravao da je ovo bila samo tlapnja (...). A i ja sam tjerala u laž samu sebe, jer to nije bilo po mom ukusu“ (Ž 7,7).

Terezija ipak ne ostaje mirna. Sve jače započinje sumnjati da je ova vrsta prijateljstva u skladu s njezinim pozivom na ljubav. Osjeća griznju savjesti. Doživljava da je pozvana da svoju ljubav sjedini s ljubavlju jedne Osobe, a ona je, međutim, prosipa.

Njezina drama ovdje dosiže vrhunac. S jedne se strane doživljava nesposobnom da prekine ta prijateljstva, dok s druge osjeća stid pred Bogom zbog površna prijateljstva s Njim. To je dovodi na rub poraza. Zbog tog stida, a u nemogućnosti da svoje odnose s drugima promijeni, Terezija odluči napustiti unutrašnju molitvu čije je vrijednosti do sada bila neumomi glasnik (Ž 7,1).

To stanje će potrajati više mjeseci. Kroz sve ovo vrijeme ona će vjemo obdržavati samostanski dnevni red, pa i sate posvećene molitvi, ali to će biti vrijeme unutrašnje napetosti, borbe i rvanja.

Na sreću, bila je po prirodi otvorena osoba, pa je i u ovoj situaciji smogla snage iznijeti svoje stanje na vidjelo, staviti ga pred druge. Najprije se povjerava ocu (Ž 7,11), zatim ispovjedniku (Ž 7,17), da bi na kraju milošću Božjom pobijedila sebe, otvorila se Bogu, dopustila mu da je zahvati i povede. Tu je doživjela otkriće sebe, svoje istine, svog poziva.

Ako bismo htjeli sažeti njezin život do ovoga trenutka, mogli bismo reći da je to vrijeme traženja, traženja načina da se ostvari konkretan ideal, poziv. To traženje je uvjetovano izvanjskim ambijentom = zajednicom, koja je određivala njezinu situaciju. U djetinjstvu je imala zajednicu = obitelj, i preko nje je zavolila molitvu. Međutim, kada ulazi u samostan u kojem živi više od 180 redovnica, ne nalazi zajednicu, proživljava samoću, osjeća potrebu da traži podršku vani, gubi molitvu. Tek kad se po milosti Božjoj vratila molitvi, osjetila je potrebu stvaranja autentične zajednice. Tu započinje njezin intenzivni redovnički život i njezina obnova.

Terezija je doživjela istinsko obraćenje. U svom novom jakom susretu s Bogom ona je spoznala svoj poziv i poslanje. Doživjela je da u tom teškom razdoblju Crkve Bog od nje traži daleko više, i da osrednjost redovničkog življenja nema nikakvu svjedočku snagu.

Jasno uočava da je kriza njezine Crkve prije svega u zamračenju evandeoskih vrednota kod kršćanskog svijeta: evanđelje se živi na jako površnoj razini. Ovom

stanju veliki doprinos daje i redovništvo koje se udaljilo od izvorne karizme i duha utemeljitelja. Tako, dok je s jedne strane svjesna velikog značenja redovništva za Crkvu, što će joj potvrditi i sam Gospodin riječima: „što bi bilo od svijeta kad ga ne bih štedio zbog redovnika” (Ž 32,11), s druge pak strane situacija u Crkvi joj govori da se posredništvo redovništva drastično srozalo. „Ne znam”, piše ona, „zašto se čudimo što je toliko zala u Crkvi, kad su i oni, koji bi morali biti svima uzor u kreposti, uništili takvo djelo što ga je duh prvošnjih svetaca ostavio u redovima” (Ž 7,5).

Neobdržavanje zavjeta ili prisilno obdržavanje nečega što se slobodno prihvatilo i obećalo Bogu, stvara od posvećenih osoba protuznak evanđelju, a redovničke zajednice postaju znak da nema znaka.

Spoznaja ovih stvarnosti pruži Tereziji odgovor na pitanje koje je ona sama sebi postavila: što ona kao žena može učiniti za Crkvu u krizi?

„Videći da sam žena, slaba i nemoćna da budem od koristi u čemu bih htjela u služenju Gospodinu, a to mi je bila sva želja i nadalje je, zato što ima toliko neprijatelja i tako malo prijatelja, da ovi budu dobri odlučila sam učiniti ono malo što je bilo do mene, sa svom savršenošću kojom budem mogla, a to je slijediti evanđeoske savjete i nastojati da ovo malobrojnih koje su ovdje čine to isto” (P 1,2).

Odluka je pala! Terezija započinje od ovoga: stvoriti redovničku zajednicu takvih osoba koje žele što savršenije živjeti ono što Bogu obećaju. To stavlja pred prvu skupinu svojih sestara: „Ne tražim od vas ništa nova, kćeri moje, nego da se pridržavamo našega zavjeta, jer to je naš poziv i na to smo obvezne, premda je od obdržavanja do obdržavanja znatna razlika” (P 4,1).

KAKVU ZAJEDNICU ŽELI TEREZIJA?

Negativno iskustvo življenja u velikoj zajednici dovelo ju je do prve važne odluke: potrebno je stvoriti malu zajednicu u kojoj će sve biti „sestre i prijateljice”².

U tradiciji reda nije postojalo nikakvo ograničenje s obzirom na broj članova neke zajednice. Uglavnom se primalo koliko je samostan svojim prostorom mogao zahvatiti, a često i više od toga. Jedan od takvih bio je i samostan Utjelovljenja u kojem je Terezija iskustveno spoznala da suživot na temelju samo istog Pravila ne može dovesti do interiorizacije onih vrednota nužnih za rast u ljubavi i služenju. Stoga će ona utvrditi broj trinaest kao najveći broj članova svojih zajednica koji će kasnije proširiti na dvadeset.

O značenju toga Terezija će pisati godinu dana prije smrti: „I ja vidim, s jedne strane, potrebu da se prime još i druge kandidatice, ali s druge strane ne mogu zaboraviti iskustvo iz Kastilije o neprikladnosti kada je u pitanju veći broj, a tih neprikladnosti je bezbroj”³. Tražit će od oca Gracijana da se ovo unese i u Konstitucije⁴.

2 Terezijina je nakana bila da tu započne iz korijena, tj. da stvori novu zajednicu potpuno novih duša. Bit će je strah uključiti u ostvarenje svoga programa sestre iz Utjelovljenja jer je osjećala da su već sve pomalo opterećene uhodanim negativnim navikama koje su postale normalna praksa. Iako svoj naum nije mogla dokraja ostvariti, ipak prve redovnice novog samostana postat će djevojke koje su došle izvana.

3 Pi., Mariji od sv. Josipa, 6. siječnja 1581.

4 Pi., od 19. veljače 1581.

Razlog svog inzistiranja na malim zajednicama Terezija će iznijeti u knjizi „Put k savršenosti”. Redovnička zajednica, po njoj, mora biti objedinjena jednim Životom, i mjesto gdje će osobe u zajedničkoj koegzistenciji biti potpomognute jedne od drugih, tražiti volju Božju jedni za druge, i na taj način lakše napredovati na putu k Savršenosti.

U velikim zajednicama, naprotiv, osobe lakše dožive izdvojenost, samoću, nedostaje im jača razmjena iskustva i života, te se tako zajednica lako razbije na grupe, a onda i na ideale. I ona sama je u sličnoj zajednici doživjela samoću koju je morala ispuniti prijateljstvima izvana, a koja su poslije stavila u pitanje smisao njezina redovničkog opredjeljenja.

Stoga njezina zajednica mora biti istinska obitelj gdje će sve biti sestre i iznad svega prijateljice: „U ovoj kući gdje ih nema nego trinaest, niti ih treba više biti, ovdje sve moraju biti prijateljice, sve se moraju ljubiti, sve se moraju voljeti, sve se moraju pomagati” (P 4,7).

Na ovo stavlja veliki naglasak. Bratstvo ili sestrinstvo postaju za nju kriterij osmišljenosti jedne redovničke zajednice. Ako to padne ništa više ne osmišljava njezinu egzistenciju.

Kad bude govorila o problemima koji mogu narušiti bratstvo i ljubav u zajednici, na samu mogućnost da bi se to moglo dogoditi, Terezija će pisati: „Ako se možda nepromišljeno prepriječi koja riječ, neka se to odmah ispravi, i mnogo se molite. A kad bi koja od tih stvari potrajala, bilo podvajanja, bilo želje da se bude nešto više ili bi bilo natruhe častoljublja (jer dok ovo pišem, čini mi se da mi se krv ledi na samu pomisao da bi ikada do toga moglo doći, zato što uviđam da je to osnovno zlo u samostanima), smatrajte se izgubljenima. (...) Bog nas oslobodio samostana u koji to uđe. Ja bih više voljela da u ovaj uđe vatra koja bi nas sve sažegla” (P 7,10–11).

U njezinim samostanima mora biti apsolutna jednakost među svima sestrama. Socijalne razlike koje su dijelile ljude u svijetu imale su utjecaj i bile itekako nazočne i u samostanima⁵. Stoga Terezija upozorava: „To se ovdje ne događa, jer u ovoj kući nikada ne dao Bog da se i pomisli na takvo što; to bi bio pakao. Neka, naprotiv, ona koja bude iz višega staleža, manje spominje svoga oca. Sve moraju biti jednake” (P 27,6).

Da bi uništila svaki korijen nejednakosti u samostanu, Terezija će u Konstitutivama naglasiti da razlika ne smije postojati ni u čemu: „Neka imaju veliku brigu zadužene u službi ekonomata ili rublja da opskrbljuju sestre s ljubavlju bilo da se radi o hrani ili čemu drugome. Neka se ne pravi razlika između poglavarice, starijih te drugih sestara; nego, kao što kaže Pravilo, neka se pazi na potrebe i dob:

5 Generalu karmelićana, koji je vršio vizitaciju prije obnove, mnoge sestre će se potužiti na diskriminaciju kojoj je uzrok socijalna nejednakost obitelji iz kojih su dolazile. Ovo treba imati u vidu kada se u „Putu k savršenosti” čita Terezijin kruti stav s obzirom na kontakte i prijateljstva s rodbinom (ne roditeljima). Najčešće su rodaci bili ti koji su unosili nemir u zajednicu svojim prigovorima kao npr. kako njihova rođakinja nikako da dobije neku časniju službu, da se do one druge više drži negoli do nje, ... Terezija to želi presjeći.

štoviše, neka se prije svega gleda potreba, jer nekada može biti da ona koja ima više godina ima manje potreba.”

Svim će silama nastojati da se dokine i miraz koji su donosile djevojke dolazeći u samostan, jer je i visina miraza znala biti uzrok nejednakosti. Kriterij po kojemu se nekoga prima postaje isključivo kvaliteta osobe i autentičnost njezina redovničkog poziva.

GLAVNE KARAKTERISTIKE I NOVINE TEREZIJINE ZAJEDNICE

Kad je Terezija osnovala prvi obnovljeni samostan svetog Josipa u Avili, tada nije ni pomišljala na mogućnost drugih osnutaka. Njezina je nakana bila osnovati jednu kuću koja bi bila samo za one koji se žele dokraja posvetiti izabranom idealu.

Međutim, samostan je ubrzo postao premalen za sve one koji su se oduševili za taj način redovničkog življenja. Terezija se morala dati na nova osnivanja, te će gotovo svake godine, u izuzetno teškim uvjetima, nicati novi samostani.

U čemu je tajna koja čini tako privlačnom poruku Terezije od Isusa?

Prije svega, to je ideal od nje predstavljen koji bismo mogli kratko i jednostavno objasniti njezinim riječima iz pisma svome bratu Lovri: „Ima toliko zahtjeva za ulazak da ne preostaje drugo nego slaviti Gospodina. Ako ima koja duša molitve odmah želi doći k nama.”⁶

To je i glavni cilj njezine obnove. Njezini samostani moraju biti kuće molitve: „Vjerujte mi, pisat će 28. lipnja 1568, ne mogu podnijeti samostane koji nemaju molitvenog duha. Stoga činim sve da se naši sačuvaju kakvi su danas.”

Teško je izdvojiti najbitnije elemente novog Terezijinog programa i njezine pedagogije s kojom je zahvatila i oduševila brojne nasljedovatelje. Treba imati na umu da je Terezija mistik i kao takva više govori i poučava svojim životom nego pisanom riječi. Stoga i sestre, ulazeći u iskustvo njezina života, ulaze u bit njezine poruke⁷. Evo nekih bitnih karakteristika Terezijine zajednice.

A) VAŽNOST NUTRINE

Obraćajući se u Konstitucijama magistri novakinja, Terezija upozorava: „Neka nastoji oko toga da formira njihovu nutrinu više nego vanjštinu (...). Radi se o odgoju duša u kojima će Gospodin naći svoje boravište. Neka se s njima saobraća u blagosti i ljubavi ne čudeći se njihovim nedostacima: malo-pomalo moraju napredovati.”

Terezija će brižno paziti da se osobe ne opterećuju nekim posebnim zakonima izvan onih normalnih, kako se u ono vrijeme najčešće činilo u uvjerenju da je to pomagalo na putu k Savršenosti. Ona je svjesna da tamo gdje se nagomilavaju zakoni jest najočitiji znak da je pao život. A tamo gdje padne život, snagu i vodstvo uzima zakon – riječ. U tom će vidu i pisati ocu Gracijanu, provincijalu reda:

6 Pi., od 17. siječnja 1570.

7 Usporedi svjedočanstva nekih osoba u I. MORIONES, *Escritos espirituales*, Roma 1979., str. 63ss.

„Sestra Antonija nam je govorila o odredbama koje ste Vi izdali. Ima ih toliko da smo ostale skandalizirane, zbog čega si dopuštam pitati je li to istina. Uvjerite se, moj oče, da ovi samostani, hvala Bogu, idu dobro i nema potrebe da ih se opterećuje tolikim odredbama. Svaki dodatak je teret. Za ljubav, moj oče, nemojte to zaboraviti. Gledajte samo da se obdržavaju Konstitucije i ništa više. Ako se to dobro čini dosta je.“⁸

U knjizi „Zamak duše“ ona će ukratko definirati u čemu se sastoji savršenost: „Upoznajmo, kćeri moje, da je prava savršenost ljubav prema Bogu i bližnjemu, pa što savršenije budemo držali ove dvije zapovijedi bit ćemo savršeniji. Sve naše Pravilo i Ustanove nisu drugo već sredstva da ove dvije zapovijedi čuvamo savršenije. Okanimo se nerazborite revnosti koja nam može jako nauditi“ (Z 1,2,17).

Terezija svu pozornost polaže izgradnji nutrine te je stoga vrlo oprezna u razlučivanju da li nešto doprinosi rastu duha ili se tim samo maskiraju izvjesni nedostaci koji postaju zapreka na putu k Savršenosti.

B) UMJERENOST U TJELESNIM POKORAMA

U Terezijinim djelima i njezinu životu odgoj u krepostima zauzima glavno mjesto. Kreposti, kao takve, nisu same sebi svrha, tj. da čovjek postane krepostan, nego da po krepostima ide u susret Bogu, sjedinjenju s Njim.

U tom vidu Terezija dosta govori o pokori, ali je naglasak stavljen daleko jače na unutrašnju, negoli na izvanjsku askezu. Ona razlikuje pokoru od mrtvenja. Prvo je tjelesno – izvanjsko, dok je drugo unutrašnje – duhovno. Ovo se nužno traži, ono daleko manje. Izvanjska pokora tek toliko koliko je potrebno da osoba postigne snagu duha, da može biti gospodar svoga tijela i svojih osjećaja.

U pismu ocu Marijanu od 12. prosinca 1576. ona piše: „Zgodno je ono što tvrdi otac Ivan od Isusa. Smatra da naši redovnici moraju ići potpuno bosi jer tobože ja tako želim. Ja sam to, zapravo, vječito zabranjivala ocu Antunu. Vara se jako ako vjeruje da ja tako mislim. Naprotiv, moja je želja da nam dođu nadareni i zreli ljudi, i ne bih htjela da pretjerana strogost dovede do toga da ih udalji od nas (...). S moje strane jako sam preporučala da se braći daje dobro da jedu, jer se bojim da bi način na koji se postupa s redovnicima mogao dovesti do toga da sve propadne (...). Shvatite me, moj oče, da ja više inzistiram na vršenju kreposti negoli na tjelesnim pokorama kao što svatko može vidjeti u našim samostanima. Možda je to zbog toga što ja ne volim pokoru.“

U istom smislu će pisati i svome bratu Lovri kome je ona bila na neki način duhovni vođa:

„S obzirom na san, kažem vam, bolje rečeno zapovijedam vam da ne smije biti manje od šest sati. Gledajte, već smo u godinama pa je potrebno brinuti se i za naša tijela, da se ne dogodi da nam zbog toga oslabi duh, što bi bilo veliko zlo.“⁹

8 Pi., od 22. svibnja 1578.

9 Pi., od 10. veljače 1577.

Za svoju zajednicu sestara Terezija propisuje jedan stil pokorničkog života koji sve mogu provoditi bez nekog posebnog herojstva, ali ne dopušta da to bude ikada na štetu zdravlja. Na to je jako pazila. U pismu karmelićankama u Soriji od 28. prosinca 1581. stoji:

„Drago mi je što se zamjenica poglavarice osjeća dobro. Ako ima potrebu neka stalno jede meso, neka to čini i u korizmi. Kada je potreba ne krši se Pravilo. Važnije od svega su kreposti: to traži Gospodin, posebno poniznost i uzajamnu ljubav koje su najbitnije kreposti.”

Terezija tu inzistira puno jer živi u vremenu pokorničkog zanosa koji je gotovo natjecateljskog karaktera. Mnogi su rast u savršenosti gledali samo kroz to, te se otišlo i u besmislene krajnosti od kojih nisu bili pošteđeni ni Terezijini samostani. Ona će odmah reagirati. U pismu od 11. studenog 1576. piše Mariji od svetog Josipa, priorici u Sevilli:

„Da ne zaboravim: Znete, čula sam za neke pokore koje se prakticiraju u Malagonu, kao npr. da priorica zapovijedi nekoj sestri da drugoj nenadano dađe pljusk (…), Čini mi se da davao želi pod velom savršenosti staviti duše u opasnost da uvrijede Boga. Ni pod kakvim uvjetima nemojte zapovijedati ili dopuštati slične stvari, niti da se štipaju kako opet čine u Malagonu. Pazite da ne vodite duše sa grubošću kako se čini u onom samostanu. Sestre nisu ropkinje, a niti mrtvenje služi drugome osim napretku duše. Kažem vam, kćeri, budite pozorni u ovoj stvari i nemojte oponašati izvjesne prioričice koje se povode za vlastitim hirom, za koji čujem i zbog čega mi se srce para.”

Terezija zahtijeva pokoru koja izgrađuje, stvara uravnoteženost između duha i tijela. Stoga se i izvanjska mrtvenja ne mogu nametnuti, jer bi se moglo dogoditi da ono što jednoga izgrađuje drugoga ubija. Sve mora biti prilagođeno osobi. Na to će posebno upozoriti priorice i one koji vode duše: „Neka za ljubav našega Gospodina priorice paze jer je u tim stvarima jako potrebna razboritost. Treba upoznati darove. Ne budu li u tome oprezne neće koristiti nego će im itekako naškoditi i uvući u nemir. Moraju shvatiti da takvo mrtvenje ne obvezuje. Na to moraju posebno paziti. Ako mrtvenje i jest potrebno da duša postigne slobodu i uzvišenu savršenost, ne radi se to u kratko vrijeme, već malo-pomalo, pomažući svakoj pojedinoj prema shvaćanju i darovitosti što joj Bog daje (...). Neka uznastoji da svaku vodi putem kojim je vodi Gospodin” (O 18,7.8.9).

Taj će stav Terezija zadržati do kraja. Ona ne prezire izvanjsku pokoru, naprotiv, smatra je u neku ruku i nužnom, „jer lagodan život i molitva se ne slažu” (P 4,2), ali ako nije odraz nutrine nema značenja. Ona ne želi da se pokora postavi kao polazna točka duhovnog rasta, nego mora s vremenom nadolaziti kao zahtjev vlastite nutrine. Stoga ona naglasak stavlja na ljubav. Jer kada se osoba odgoji u ljubavi, onda ljubav postaje ta koja sa sobom nosi odricanja i žrtve.

Terezija ne želi fanatične nego razborite osobe. Za nasljeđivanje Krista ne traže se neka specijalna mrtvenja, nego svjesno prihvatanje svoga svakodnevnog križa. Osoba se preko toga posvećuje. A za to treba izgraditi srce.

C) REKREACIJA – ODGOJ U RADOSTI

Za rekreaciju se može reći da je jedan novi terezijanski element. Terezija ovome pridaje veliku važnost, te stoga i uvodi dvije rekreacije na dan: poslije ručka i večere.

Kroz ostalo vrijeme nalaže se šutnja i samoća da bi se što lakše i bolje moglo posvetiti molitvi. Jer „način na koji hoćemo živjeti mora biti ne samo redovnički već i pustinjački” (P 13,6), reći će Terezija, te će zato ukinuti zajedničku radnu sobu, da bi svaka sestra mogla raditi sama u sabranosti i molitvi.

Terezija shvaća rekreaciju kao vrijeme male opuštenosti gdje sestre imaju priliku međusobno se bolje upoznati, razmijeniti misli, nasmijati se... Sve ovo doprinosi radosti zajednice, a za nju je radost dominantna nota redovničkog života. Na ovo stavlja veliki naglasak, te je to bez dvojbe jedan od razloga njezine diskretности s obzirom na pokoru, tj. da ne bi pretjerani rad, mrtvenje ili prisilno tjeranje u samoću odnijelo sestrama radost. Stoga će i reagirati na mnoštvo propisa koji kao da su imali za cilj „što više stisnuti i ograničiti sestre”. „Bilo bi mi jako žao”, nastavlja Terezija u pismu ocu Gracijanu, „da ovo dovede do toga da se izgubi sveta radost koju je Gospodin stavio da kraljuje u našim kućama. A znam što znači nezadovoljna redovnica.”¹⁰

Njemu će pisati, nešto kasnije, da se više plaši „jedne nezadovoljne redovnice nego bezbroj demona”.¹¹

Radost će za nju biti jedan od kriterija po kojem će gledati savršenost neke osobe. Napominjat će više puta da ne voli tužne i turobne „svece”, nego one koji znaju svojoj braći prenijeti nešto od radosti što su je doživjeli u susretu s Gospodinom. Zato će se cijelog života boriti da u svojim samostanima ne dopusti pristup melankoličnim osobama. Pisat će ocu Gracijanu: „Voljela bih radije ne osnivati samostane, negoli primiti melankolične duše koje će i tako poslije uništiti kuću.”¹²

Sama Terezija je bila vedra i nasmijana osoba, puna humora. Pisat će pjesme i šale da bi na rekreaciji doprinijela raspoloženju sestara. Rado će napomenuti kako joj je i sam ispovjednik rekao da drži sestre u radosti¹³. I sama je bila više nego uvjerena da Bogu posvećena osoba mora u sebi nositi vidljivu radost da bi mogla biti svjedok i znak.

D) RAZBORITA SLOBODA

Kad su u pitanju zatvoreni, klauzurni samostani, s određenim pustinjačkim oblikom življenja kakve je osnivala sveta Terezija, gotovo je normalno zamisliti da je za osobe koje su prihvatile taj način življenja strogo naglašena distanciranost od izvanjskog svijeta. Međutim, u Terezijinoj obnovi to nije slučaj. Ona je, doduše, uvela to da sestre ne mogu izlaziti izvan klauzure, ali je dala potpunu slobodu da

10 Pi., od 19. veljače 1581.

11 Pi., od 14. srpnja 1581.

12 Pismo bez datuma; problemu melankoličnih osoba Terezija će posvetiti cijelo jedno poglavlje (VII.) „Osnutaka”.

13 Usp. Pismo Lovri de Cepeda od 2. siječnja 1577.

se primi i razgovara sa svakim onim koji dolazi iz duhovne potrebe ili nekog drugog vrijednog razloga. Sestre moraju biti osobe koje će duhovno odgajati druge, tako da svaki onaj koji ih pohodi, iz razgovora s njima, ode obogaćen. To je cilj susreta. Stoga će se Terezija toliko zauzeti da svoje sestre odgoji u duhovnoj zrelosti da bi bile sposobne biti apostoli. U suprotnom, razgovor s drugima mogao bi učiniti to da sestre poprime njihov rječnik, umjesto da njih uvedu u svoj. Zato Terezija napominje:

„Važno je imati ukorijenjenu krepost u našim dušama. I dokle god sasvim sigurno ne spoznate da je imate potrebno je uvijek biti vrlo, vrlo opreznom i kloniti se svih prigoda i društava koja nam ne budu pomagala da se još više približimo Bogu” (P 41,4).

Ali zato kad se duša uzdigne i učvrsti u Bogu ne smije ostati zatvorena, nego mora bogatstvo svog života prenositi na druge: „Kada to što sam rekla vidimo kod sebe ne trebamo biti tako plašljivi i stisnuti (...) već živimo u svetoj slobodi ophodeći se s onim s kojim bude pravo, čak i ako to budu rastresene osobe” (P 41,4).

Terezija ovo drži kao važan i vrijedan apostolat. Pomaže se drugima, a to istodobno pomaže i njima samima da se još više izgrađuju. Pomaže im da budu što otvorenije drugima, posebno svojim sestrama, te da tako izbjegnju jedan oblik opasnog duhovnog egoizma. Stoga će to ona još jednom podcrtati: „Makar vam bude jako teško, ako njihovi razgovori ne budu onakvi kakve biste vi htjele voditi, nikada se nemojte otuđivati od njih, ako hoćete koristiti i biti ljubljene” (P 41,7).

Ovdje Terezija nadodaje još jednu važnu stvar. Ona je svjesna da se zna dogoditi da neka sestra bude daleko ljubaznija s osobama izvana nego sa svojim ukućanima, te da mogne biti prijateljica onima, ali ne svojim sestrama. Zato je za Tereziju kriterij koliko je neka spremna da kontaktira s osobama izvana, otvorenost i sposobnost njezina prijateljstva s onima s kojima živi¹⁴.

Ima još jedna vrlo važna sloboda koju je Terezija izborila za svoje sestre: to je sloboda izbora ispovjednika. Nju je do ove odluke dovelo njezino vlastito iskustvo. Tu je imala teških problema. Od nekih nije bila shvaćena, drugi su joj zapovijedali ono što je osjećala da se kosi s njezinom savješću, dok je kod nekih doživljavala to da su ozbiljnim problemima, s kojima se ona borila, pridavali gotovo nikakvu pozornost. „Tada je”, piše ona, „najsigurnije razgovarati s drugim ispovjednikom, ako postoji mogućnost za to, a ja se uzdam u Gospodina da će je biti” (P 4,14).

Ako se u nekim slučajevima ne bi dopustio drugi ispovjednik, Terezija traži da se barem omogući razgovor s nekim spremnim svećenikom izvan ispovijedi, da bi osoba mogla pojasniti stanje svoje duše. Ona tu posebno upozorava poglavarice: „Pomno molim, s obzirom da se ovdje ne traži druga utjeha osim za duše, da se u tom pobrine za njezinu utjehu zato što su raznovrsni putovi kojima Bog vodi, a ispovjednik ih ne mora znati sve” (P 5,5).

Terezija iz iskustva zna da može postojati granica kada određeni ispovjednik ne može dalje voditi dušu. Bilo to zbog niske teološke spremne ili zbog pomanjkanja osobnog duhovnog iskustva, ali je svakako potrebno da pripusti osobu drugome.

14 Usp. P 41,7.

Za ovo će moliti i biskupe pod čijom jurisdikcijom budu bili samostani: „Molim za ljubav Gospodnju biskupa koji bude da dopusti sestrama tu slobodu i da im je ne oduzima” (P 5,5). Tako je Terezija za nekoliko stoljeća pretekla norme crkvene discipline.

E) NOVA METODA UPRAVLJANJA SAMOSTANIMA

Samostani karmelićanki do prije obnove imali su svoju kućnu upravu, ali i po kraj toga glavnu riječ u vodenju zajednice imao je poglavar najbližeg muškog samostana. Veliku ulogu je imao i ispovjednik zajednice.

Ovo je znalo donijeti zajednici daleko više štete negoli koristi. Nesporazumi, predrasude, krive informacije,... bili su često nazočni kod osoba koje su donosile odluke izvana. Stoga će Terezija pisati: „Uvjerenam sam da za samostane nema lijeka dok ne bude one koja će ih čuvati iznutra.”¹⁵

Ona je uvjerenam da sestre same mogu upravljati svojom kućom. Zato će uzeti na sebe brigu da odgoji prvu skupinu poglavarica. U Konstitucijama ostavlja zabilježeno:

„Služba majke poglavarice jest da pozorno radi oko toga da se obdržavaju Pravilo i Konstitucije; da brižno bdije nad sabranošću samostana, da nadgleda kako sestre izvršavaju svoje dužnosti i da se majčinskom ljubavlju brine za njihove duhovne i vremenite potrebe. Da bi mogla biti slušana neka gleda da bude voljena.”

Terezija krši tradicionalnu shemu trogodišnjeg upravljanja i nalaže da ako se uvidi da neka poglavarica nije na visini svoje službe, neka se što prije smjeni, dok za onu koja je pozitivna ne postavlja granice mandatu.

To bi, po mom mišljenju, bili i najvažniji elementi Terezijine pedagogije koji proizlaze iz njezinih djela i određenih svjedočanstava osoba koje su s njom živjele. Svakako, ovdje nisu uključeni svi, a ne moraju biti ni najvažniji za sve situacije. Ali sigurno je to da je Terezijina nazočnost i njezin život za druge bio jači znak i jača pokretačka snaga od njezine pisane riječi.

KAKO GLEDA I ŽIVI REDOVNIČKE ZAVJETE

U djelu „Put k savršenosti” koje je Terezija napisala za prvu skupinu redovnica u samostanu svetog Josipa u Avili, u obliku jednog duhovnog obiteljskog kodeksa, za njihovo uvođenje u redovnički život po duhu i zahtjevima vlastitog karmelskog ideala, ona odmah započinje s tri redovnička zavjeta. Promatra ih i analizira s jednog pozitivnog aspekta: ne kao poslušnost, čistoću i siromaštvo, nego kao poniznost, ljubav i nenavezanost na stvoreno.

Terezija ih promatra kao tri kreposti bez kojih je nezamisliv neki ozbiljniji kršćanski život, dok u redovničkom životu one moraju postići određenu puninu. Na njima se temelje tri bitna ljudska odnosa:

- ljubav, izgrađuje odnos čovjeka prema drugima;

15 Pismo Gracijanu od 13. prosinca 1576.

- nenavezanost na stvoreno (kao interpretacija siromaštva u duhu), izgrađuje čovjekov odnos prema stvarima;
- poniznost, izgrađuje odnos čovjeka prema samom sebi.

A) LJUBAV – DAR BOŽJI

Kao i u svim drugim stvarima, tako i ovdje Terezija započinje od svog vlastitog iskustva. Ona je žena s jako obilježenom afektivnošću i otvorenošću prema drugima. Od malena je osjećala veliku potrebu prijateljstva i zajedničkog življenja. Rođena je s velikom sposobnošću da ljubi, a baš će joj to zadavati u životu ne male teškoće. I sama će naglasiti, opisujući svoj život kad je već imala pedeset godina, da je ljubav bila snaga i nositeljica njezine duše, ali u isto vrijeme i veliki rizik njezina života.

Od djetinjstva se otvorila ljubavi. Rado će napomenuti da ju je otac najviše volio, o posebnoj ljubavi s braćom, rodbinom, u zavodu augustinki, u Karmelu... „To sve dugujem Gospodinu jer su me svuda susretali s ljubavlju” (Ž 3,3), zaključit će radosno ona.

Govoreći o svom životu između adolescencije i mladosti, Terezija iznosi svoja prava otkrića prirodne, ljudske ljubavi. Normalna ljubav, istinska, jer će i sama reći da joj se nečasne stvari instinktivno gade (usp. Ž 2,3).

Ipak, nad tu ljubav, posebno prema jednoj rođakinji, nadvila se izvjesna sjena. Terezija primjećuje da ta rođakinja nosi u sebi nešto što ona ne može odobriti: osjećaje i način ponašanja koji su bili u kontrastu s finoćom osjećaja Terezijine duše. Ipak, ta rođakinja ju je uspjela zahvatiti, na neki način usjeći u nju svoju situaciju.

Na sreću, otac to primjećuje, izvlači Tereziju iz tih pustolovina i šalje u zavod za djevojke sestara augustinki.

Terezija prebrođuje krizu, ali joj još uvijek ljubav ostaje, nekako, na ustima, oblik ljubavi koji nije bio za nju. I sama je osjetila da se predala opasnoj igri živjeti pravu ljubav na površnoj razini.

Usprkos ovom lošem iskustvu, Terezija će se koju godinu kasnije naći upletena u novo iskustvo koje će je prisiliti da pojasni svoje stanje i da definitivno usmjere nje svom srcu.

Već je sedam godina karmelićanka. U samostanu nije našla što je očekivala: puninu ljubavi, života, zajedništva... Zbog toga i njezino prvo razočaranje: vidjeti prazne u ljubavi osobe koje su pozvane da realiziraju Isusov moto: živjeti ljubeći.

U nedostatku ovoga u samostanu se rascvjetao fenomen prijateljstva koji je daleko prelazio zidove klauzura. I Terezija uranja u tu atmosferu. U mnoštvu osoba koje sklapaju prijateljstvo s njom, postoji jedna prema kojoj osjeća posebne simpatije, na koju je najjače navezana. To je dovodi u ozbiljnu krizu.

U cijeloj toj situaciji ona doživljava svoju nemoć koja se pretvara u konflikt. S jedne strane duboko u sebi osjeća znake „ljubavi Božje”, s kojom jasno razabire da je ova njezina ljubav na neki način platonske naravi i ne poklapa se s Božjom ljubavi. S druge, pak, strane kako prekinuti izvjesne navezanosti od kojih je gotovo zarobljena?

Cijelo ovo stanje postaje još teže kada i sami ispovjednici kojima se povjeravala u tom ne vide neko zlo, isto kao i zajednica u kojoj živi. Jer radilo se najčešće o prijateljstvu s dobročiniteljima samostana, pa će stoga i Terezija početi sama sebe uvjeravati kako bi, tobože, prekid takvih prijateljstava bila nezahvalnost s njezine strane.

Međutim, ono što nije mogla učiniti ona učinio je Bog. Njegova je milost u njoj pobijedila. Ni samoj Tereziji neće biti jasna ona promjena koja se u njoj dogodila, snaga i ljepota nove ljubavi koju je osjetila u sebi (usp. Ž 24,5–7).

Nakon ove iznenadne i radikalne promjene započinju i Terezijina najjača prijateljstva. Postala je sposobna za ljubav u svim pravcima. Niti najveće nepravde i uvrede koje će doživjeti kroz teške godine reforme, nisu mogle u njoj ubiti ljubav prema osobama od kojih je to primala. I sama će pisati u „Izvjestajima” da „Prema osobama koje me progone rađa se u meni uvijek posebna ljubav” (4,10).

Iz ova dva iskustva ljubavi (kao djevojka i kao redovnica) Terezija kodificira zapovijed ljubavi, askezu ljubavi. Izvlači nekoliko temeljnih uvjerenja:

1) Ljubav je istinska sreća za čovjeka. Ona to postavlja uz najveće vrednote povjerene svakome od nas: jednaku duši, životu, milosti, vjeri,... Bez toga bi sam život bio nepodnosiv, neizdrživ. Stoga „ljubav jedne prema drugoj” bit će prva krepost koju Terezija traži za svoju zajednicu¹⁶.

Ona je duboko uvjerena da su svi sposobni ljubiti, a baš u tom se i sastoji savršenost: „Nije napredak duše u tome da mnogo misli, već da mnogo ljubi” (O 5,2).

Isto vrijedi i za prijateljstvo. Svi su prirodno nošeni da vole i budu voljeni. Stoga, živjeti zajedno bez ljubavi nosi u sebi nešto brutalno. To još apsurdnije za one koji su sabrani u zajednički život jednim nadnaravnim pozivom: „Ima li tako grubih osoba, koje su stalno skupa i druguju (...) i koji vjeruju da nas Bog voli i one Njega, jer poradi Njegova Veličanstva ostavljaju sve, a da ne uzvrate ljubavlju? (...) Uz pomoć Božju ja se uzdam da će ljubavi uvijek biti kod onih koje budu u ovoj kući” (P 4,10).

Živjeti bez truda i zalaganja u ljubavi za nju znači raskršćaniti cjelokupan život, „bestijalizirati život”, učiniti nemogućim suživot kakvog želi Isus Krist. Stoga kada bude stavljena nasuprot alternative „ili ljubiti nesavršeno ili nikako”, izabire odmah prvo rješenje (usp. P 7,5). Bolje i nesavršeno nego nikako, ali ta nesavršena ljubav mora prerasti u „krštenu” da ne završi u praznom.

2) Za Tereziju ljubav znači: „činiti”, „raditi”, jer samo takva ljubav može stvarati. „Gospodin traži djela”, piše ona. „Opaziš li bolesnicu kojoj možeš pružiti olakšicu, ne oklijevaj, prekini svoju pobožnost i smiluj joj se. Ako osjeća bol, osjećaj i ti. Zatreba li, postiti, da ona jede” (Z V., 3,11).

Za nju ljubav nije toliko u osjećajima, nego prije svega u snazi volje s kojom se trudim postići ono što želim. I opet, ljubav nije u uspjehu ili neuspjehu djela koje hoću izvršiti, nego u jakosti moje odluke koja je popraćena i mojim ograničenostima.

3) Još jedno jako uvjerenje koje je Terezija izvukla iz svog iskustva jest ovo: onaj tko se nije susreo s Kristovom ljubavlju ne može doći do zrelosti kršćanske

16 Usp. P pp. 4–7.

bratske ljubavi, i ne može se potpuno otvoriti životu drugih. Ona to izvlači iz svog života. I ona je druge ljubila čisto, bez interesa, gotovo idealno, ali joj je u jednom trenutku postalo nepodnosivo. Tek kada se susrela s pravom Kristovom ljubavlju postala je sposobna voliti kao majka, kćerka, prijateljica, zaručnica, ...

Terezija neće nigdje govoriti o čistoći. Za nju je čist onaj koji zna ljubiti. Stoga ona govori samo o ljubavi dijeleći je na savršenu i nesavršenu.¹⁷

Savršena ljubav se rada iz vjere i iskustva istinskih ljudskih vrednota: „(Tko spozna) što znači ljubiti Stvoritelja, a što stvora (spoznati to iskustveno nešto je sasvim različito nego o tome misliti i to vjerovati), ili pak vidjeti i iskusiti što se dobiva s jednim i gubi s drugim (...) takvi ljube potpuno drukčije od nas koji do toga nismo došli” (P 6,3).

Ta ljubav gleda izravno na osobu i njezinu unutrašnju vrednotu. Ne zaustavlja se na vanjštini – iako joj se može radovati – i ne bazira na tom ljubav prema drugima. Ta ljubav ne traži uzvrat, jer je bez interesa, čista, slobodna.

Terezija to pojašnjava: „Mislite li da takvi ne vole nikoga, niti znaju osim Boga? Kažem da ljube mnogo više, te s istinskom ljubavlju, i s više žara i korisnijom ljubavlju; konačno, to je ljubav. A takve su duše uvijek znatno sklonije davati, nego što primaju” (P 6,7).

Iz ovog razloga ta „savršena ljubav” postaje apostolska jer je neumoma, neiscrpna, bori se protiv zla...¹⁸

Što se tiče nesavršene ljubavi, ona nije loša ljubav. Štoviše, katkad je potrebna, ali je opasnost u tome što se lako može pretvoriti u sentimentalizam i infantilizam.

Kako vidimo, Terezija traži i odgaja svoju zajednicu za čistoću ljubavi, jer je na tome utemeljen cjelokupni kršćanski život. Njezine sestre moraju postići tu ljubav. Ali dok je još nemaju moraju se boriti kako znaju, pod uvjetom da ljubavi ne ponestane da se ne iskvari da se ne pretvori u bezličnu, nedjelotvornu ljubav. Jer prava je ljubav ona koja je sposobna biti vječna. Ljubav koja traje samo ovdje jest ljubav, ali mora biti nadopunjena, mora doći do čistoće ljubavi. Mora doći do te forme da ide preko duha i zahvaća duh druge osobe, te između oba se susretne s Bogom, da bi se mogla ostvariti u punini za vječnost.

B) NENAVEZANOST NA STVORENO – OSLOBODENJE

Kršćanska nenavezanost, kod Terezije, jest jedan asketski stav koji ima za cilj osloboditi osobu od robovanja stvarima da bi se mogla slobodno i potpuno darivati. Nenavezanost se, po njoj, u biti sastoji u ovome: ispraviti i staviti u red još jedan temeljni instinkt, koji uz onaj afektivni dominira u čovjeku: instinkt gospodarenja ili posjedovanja stvari, dobara.

I u ovom instinktu postoje određene deformacije kojih se nije lako osloboditi. Terezija je uvjeren da posjedujući određene stvari mi na neki način postajemo zaposjednuti od tih stvari, i umjesto da budemo gospodari postajemo sluga. Zato je ovaj način posjedovanja taj koji nam oduzima slobodu.

17 O grešnoj ljubavi Terezija ne govori jer „to ne zaslužuje da se zove ljubav” (usp. P 7,1 – 2).

18 Usp. P 7,4.

Ispravljati se u ovome, po Tereziji, ne znači ne posjedovati ništa, nego se sa-
stoji u tome da se izgradi unutrašnji stav koji će izmijeniti odnos prema stvarima,
tako da život ne bude dominiran od njih nego iznad njih. Što znači da nije prob-
lem u tome: imati ili ne imati, nego kako se odnosim prema onome što imam.

Kad Terezija govori o nenavezanosti ne misli tu samo na materijalna dobra, ne-
go na sve ono što osobu može vezati i biti pretjerani objekt njezine brige. Tu je
u pitanju i tijelo, zdravlje, čast, rodbina,... Jer rob brige za zdravlje, tijelo, časti,...
nije ništa više slobodan od roba materijalnih dobara.

U svemu ovome Svetica je radikalna: ne biti rob suviška, a niti sluga nužnoga;
znati primiti i dati, upotrijebiti i zadržati: biti slobodan od svega. Ona želi da nje-
zine sestre steknu tu slobodu duha da poput svetog Pavla mogu „obilovati i osku-
dijevati” (Fil 4,12), a da pritom ne izgube strpljivost, radost i dobrotu srca.

Terezija će duže vrijeme živjeti kao redovnica sa zavjetom siromaštva, ali bez
poznavanja njegove prave vrijednosti i značenja. Za nju će to biti otkriće koje će
se dogoditi onda kada spozna i otkrije siromaštvo Krista razodjevena i gola na
križu: „Kada sam molila i promatrala Krista na križu tako siromašna i gola, nisam
mogla dopustiti da bih ja bila bogata. Stadoh ga moliti sa suzama neka mi naredi
da budem siromašna kao i On” (Ž 35,3).

U takvom je Kristu i shvatila značenje prvog blaženstva: „blaženi siromašni”,
kao i značenje evanđeoskog savjeta: odreći se svega da bi se moglo slijediti Krista.
S tim je shvatila da je siromaštvo pouzdanje u providnost.

Stoga će za svoje samostane tražiti siromaštvo kao uvjet njihove opstojnosti, i
neprestano će na to upozoravati:

„Pazite, sestre, jer će ovo biti jako važno kada ja već budem mrtva, pa zato to
ostavljam napisмено. Jer dok budem živa podsjećat ću vas na to” (P 2,3).

Za sebe će reći da se nije mogla sabrati na molitvu dok bi imala nešto suvišno u
sobi čega se nije odrekla¹⁹.

Tamo gdje su osobe navezane na materijalno i tu stavljaju svoju sigurnost, Tere-
zija vidi kompletan pad redovničkog predanja. Jer tko Bogu ne preda ono što ima
kako mu može predati sama sebe? Stoga ona upozorava: „Mi odlučujemo da ćemo
biti siromasi, i to je dobro. Ali kako onda da se tako često trsimo i borimo da nam
ne ponestane ne samo potrebnoga nego i suvišnoga! Zato nastojimo naći prijatelje
koji će nam dati da nas ne uzmanjka” (Ž 11,2).

Terezija ovdje vidi veliku opasnost, jer ne samo da se osoba navikne uvijek imati,
nego dođe do toga da stavlja veće pouzdanje u ljude-dobročinitelje negoli u
Boga. Stoga dok osoba ne postigne siromaštvo u duhu neće postići ni slobodu za
Boga, jer će ostati uvijek vezana. Za to treba odgoj, jer posvećena osoba mora doći
do toga da zna živjeti siromaštvo i kada pretječe i kada nedostaje.

Izvanjsko siromaštvo je nužno, ali ako ono ne odgovara unutrašnjem stavu nije
se puno postiglo: „Značilo bi obmanjivati svijet kada bismo se gradile siromašne, a
da to nismo duhom već vanjštinom” (P 2,3). A da li ima siromaštva u duhu očitu-
ju djela: „Znamo se naviknuti govoriti da ništa ne želimo i ne držimo ni do čega”,

19 Usp. Ž 24,2.

piše ona. „Ali, ako se pruži prilika da nešto damo (...) propadne sve siromaštvo u duhu. Navika da se govori o nečemu pomaže mnogo da čovjek pomisli da to i ima” (P 38,9).

Siromaštvo je ostalo kao Terezijina oporuka Karmelu. Pred kraj života još će jedanput napomenuti: „Sjećate se da je siromaštvom i trudom nastalo ovo što vi sada uživete u miru. I znajte dobro, ove samostane nisu većinom osnivali ljudi, nego svemoćna Božja ruka” (O 27,11).

Terezija ima za cilj odgojiti zajednicu u slobodi koja se postiže siromaštvom u duhu. Ona se ne zaustavlja na tome da određuje što je dopušteno a što nije, nego što je potrebno i što izgrađuje. Sve stvoreno vodi Bogu ako se njime služi u mjeri u kojoj je potrebno i ako ne postane zapreka na putu. Ona zna da njezine sestre nisu izabrale odricanje nego ljubav, ali zato ljubav nužno nosi sa sobom izvjesna odricanja. A odricanje u ljubavi nije prisila ni patnja, nego sloboda i radost.

C) PONIZNOST – HOD U ISTINI

Terezija gotovo sve kreposti svodi na jednu jedinu: poniznost. Za nju je poniznost put po kojem je Božja Riječ sišla s neba i utjelovila se²⁰, stoga je to i jedini put kojim se može k nebu.

Rast u poniznosti ona postavlja kao najsigurnije jamstvo na putu k savršenosti²¹. I to stoga, jer samo ponizna osoba može od Boga primiti i može biti otvorena Božjoj riječi.

Poniznost je, za nju, istina duha koja se odražava u istini ponašanja svakodnevnog življenja. Biti ponizan znači „ići u istini” (Z VI.,10,7): biti svjestan sebe i prihvatiti sebe kakav sam pred drugima, a iznad svega pred Bogom; utjeloviti u život onu evanđeosku normu „da, da – ne, ne” (Mt 5,37).

Da bi se bilo kršćanin nužno je biti sluga istine, ljubiti istinu, ići za istinom. To je poniznost.

„Jednom sam razmišljala”, piše Terezija, „iz kojeg razloga Gospodin toliko voli poniznost. Na to mi, čini mi se bez promišljanja, pade na um: razlog je u tome jer je Bog najviša istina, a poniznost je život u istini. Veoma je velika istina da nismo od sebe nikakva dobra već samo bijedu, i da nismo ništa. Tko to ne shvati živi u laži” (Z VI.,10,7).

Ona je shvatila da je Bog istina i da svaki čovjek ima u sebi nešto temeljno lažnog. Stoga je čovjeku potrebno da pred Bogom dođe do istine o sebi.

U zadnjem poglavlju knjige „Moj život”, Terezija donosi riječi koje je čula od samoga Gospodina: „Znadeš li što znači ljubiti istinu? Znači: upoznati da je laž sve što se meni ne mili” (Ž 40,1).

U komentaru koji slijedi, Terezija nadodaje: „Ostade mi veoma velika želja da ne govorim ni o čemu, nego o sasvim istinitim stvarima koje daleko nadmašuju ono o čemu se govori ovdje u svijetu. (...) I tako shvatih što znači kad duša uisti-

20 Usp. P 16,12.

21 Usp. Ž 12,4.

nu hodi pred samom Istinom. To što sam upoznala dao mi je upoznati Gospodin, koji je sama Istina" (Ž 40,3).

Terezija je otkrila svoj život, svoju istinu u svjetlu Božje istine. Spoznala je da ono što je u njoj istinito jest participacija vječne Istine, a sve ostalo je laž. I poniznost ovdje znači biti svjestan te temeljne stvarnosti i prihvatiti je. Da je to prava istina potvrdit će joj sam Gospodin: „U spoznaji onoga što može čovjek i onoga što mogu Ja, stoji prava istina" (I 28).

Stoga prvi korak prema poniznosti stoji u spoznaji samoga sebe: ući u sebe i vidjeti se, otvoriti svoju stvarnost Bogu i dopustiti mu da me gleda.

Jer čovjek je ono što je pred Bogom i samo tu može doći do istinske spoznaje samoga sebe. Jer izdvojen i zatvoren u sebe nije sposoban spoznati svoju pravu stvarnost; prijete mu dvije krajnosti ili će se obezvrijediti i otići u potištenost ili će se precijeniti i otići u nadutost. „Meni se to dogodilo”, reći će Terezija, svjesna da je prešla od nepoznavanja sebe u otkriće sebe.

I sama je bila progonjena lažnim stidom koji ju je tjerao od Boga. Tek kad ga se oslobodila, kada je odlučila svoje stanje otkriti Bogu, tada je otkrila i samu sebe. Upoznala je ne samo svoje negativne strane, nego i pozitivnosti kojih nije bila svjesna: bogatstvo nutrine...

Tek kada se otvorila Bogu mogla se otvoriti i drugima. Smogla je snage da svoje stanje otkrije svome ocu, zatim ispovjedniku, i tada je kriza bila nadvladana. Tako je ona u svom životu u potpunosti iskusila Isusove riječi: „Istina će vas osloboditi” (Iv 8,32).

Prihvatiti svoju istinu pomaže osobi da se izdigne iznad mogućih antipatija. omogućuje lakše praštanje, vodi jačoj međusobnoj toleranciji, lakše podnosi neuspjehe,... Stoga će ona ovome pridavati izuzetno značenje: „Radije bih voljela da jedna duša bude bez molitve, nego da ne ide u istini”, pisat će Terezija (Ž 13, 16).

Ona od ovoga prelazi na zavjet poslušnosti. Jer, po njoj, osoba koja je u sebe ugradila krepost poniznosti, tj. osoba koja je utemeljena na istini, jest osoba poslušnosti. Osoba bez poniznosti jest osoba previše okrenuta sama sebi i stoga nije u stanju biti poslušna ni Bogu ni ljudima.

Terezija je ovdje bila jako zahtjevna. Situacija Crkve onoga vremena tražila je od nje da preko često i pretjerane poslušnosti provjeri spremnost kandidata koje je primala za svoj obnovljeni Karmel (usp. O 1,3–4).

Smisao i temelj poslušnosti nalazi u retku Poslanice Filipljanima (2,8), gdje Apostol kaže za Isusa da je bio poslušan do smrti, smrti na križu. Ona odmah nadodaje: „On neće da se ide drugim putem, nego što je išao On” (O 5,3).

U „Putu k savršenosti” će pisati: „Na posluhu sam se trebala zadržati više, no ne kažem ništa o tome, jer mi se čini da, ako ga nema, ne znači biti u redovništvu, jer govorim s redovnicama i to dobrima, po mom mišljenju, koje barem to žele biti. (...) Kažem da ne znam poradi čega je u samostanu ona koja je obezvana zavjetom na posluh, a zakaže. (...) Jamčim joj da nikada neće postati kontemplativka, čak ni dobra djelatna redovnica, i to smatram sasvim sigurnim” (18. 7–8).

Terezija također upozorava priorice da budu na oprezu te ne upadnu u napast da traže od sestara da vrše njihovu volju umjesto Božju. I sama se silno plašila odgovornosti biti priorica, te će nekoliko puta ponizno moliti da se zaobiđe u izboru jer se plaši da ne postane zapreka da se služi Bogu²². A u knjizi „Moj život” će pisati: „Rekoše mi da je umro jedan naš bivši provincijal. (...) Bio je veoma krepostan čovjek. Kad doznah da je umro veoma se rastužih jer se pobojah za njegovo spasenje. Bio je, naime, dvadeset godina poglavar, a toga se ja jako bojim, jer mi se zbilja čini jako opasno nositi dušobrižnički teret” (38,26).

Dužnost podložnika i poglavara jest tražiti volju Božju, tražiti istinu u dijalogu ljubavi. Stoga, po Tereziji, redovnička osoba nije ta koja prihvaća ili podnosi poslušnost, nego ona koja sebe i svoju volju prikazuje Bogu. A to, opet, po primjeru Isusa Krista, iz ljubavi.

ZAKLJUČAK

U pismu Ani od Isusa, priorici u Granadi, Terezija između ostalog bilježi: „Naša korist nije u tome da imamo mnogo samostana, nego da se u njima sveto živi”²³.

Možda ova rečenica i najbolje odražava cijeli cilj Terezijine obnove. Ona je od početka uvjeren da samo svetost može dovesti Crkvu do obnove i da „za Crkvu više vrijedi jedna savršena duša, nego mnoštvo nesavršenih” (I 3,7). I ona se prihvatila posla da stvori zajednicu takvih duša.

Terezija je redovnički život shvatila kao predanje Bogu, te je stoga i cijeli njezin napor da to predanje ne bude djelomično nego potpuno: živjeti evanđeoske savjete u punini.

Ona je duboko svjesna zahtjevnosti ove odluke, te će zato i redovnički život predstaviti kao borbu gdje se mora imati odvažnosti umrijeti za Krista, biti prije rastrgan nego se predati. Jer, za nju, između heroizma i poraza nema drugog puta.

To, u stvari, zahtijeva situacija Crkve, gdje mora doći do izražaja snaga duha da bi se pobijedilo. Jer radi se o obrani Krista koji je kompromitiran i poražen u svojoj Crkvi i prisiljen da obnovi u nama djelo spasenja.

Žalosna situacija Crkve nije ju skandalizirala, ni bacila u apatiju. Naprotiv, iz te situacije rodit će se prvi zadatak koji će ona postaviti sebi i svojoj skupini: moliti za odgovorne u Crkvi. I ne samo moliti, nego i živjeti za njih.

Tako je ona odgovorila pozivu Crkve svoga vremena. Stoga je i danas aktualna njezina poruka redovniku i kršćaninu našega doba: obnovi svoj kršćanski život, budi na visini svoga poziva, da bi mogao obnavljati svijet u kojem živiš.

Ona je obnovila prvo sebe, a onda zajednicu i red. A to je postigla jer je bila otvorena Božjem Duhu, svjesna karizme koju je Duh udijelio njoj, ali i poslušna darovima koje je Duh davao drugima.

22 Pismo Gracijanu od 10. lipnja 1579.

23 Pismo od 30. svibnja 1582.

SOMMARIO

L'intera vita religiosa di Teresa si potrebbe dividere in due periodi caratteristici:

Il primo comprende circa vent'anni di tempo, ed è segnato da una vita piuttosto superficiale e poco esigente, dentro una comunità abbastanza disordinata e troppo numerosa. In una tale situazione inizia la sua lotta difficile nella ricerca del vero significato della vita religiosa.

Il secondo periodo è contrassegnato dalla conversione definitiva con la „determinada determinación” di vivere i consigli evangelici nella pienezza. È il periodo di vita mistica in cui sboccia il suo grande impegno nel campo della riforma.

Dall'esperienza religiosa negativa, proveniente dalla comunità dell'Incarnazione, e dalla ricchezza della sua vita interiore dopo la conversione, nasce il suo progetto di una nuova comunità religiosa. Questa deve essere una comunità piccola, composta di persone aperte alla crescita e alla formazione dell'interiorità dove Dio deve trovare il suo „trono”, per poter vivere la vocazione nella gioia e dare un'autentica testimonianza della vita religiosa realizzata. Perciò, educando le consorelle ai voti religiosi insisterà nel loro aspetto positivo: non tanto come la castità, la povertà e l'obbedienza, ma piuttosto come l'amore-carità, distacco ed umiltà. I voti, dunque, diventano le virtù (atteggiamenti) fondamentali richiesti per la sua nuova comunità, ed in fondo corrispondono alle tre virtù teologali: carità, speranza e fede.